

Factsheet Open Standaarden en Open Source Software

Dit document geeft informatie over de actuele ontwikkelingen op het gebied van Open Standaarden en Open Source Software (afgekort OSOSS) en de gevolgen hiervan voor EL&I. Het document is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is en betrokken bij OSOSS ontwikkelingen.

Wat is OSOSS?¹

De termen open standaarden en open source software (OSOSS) worden vaak in één adem genoemd. Toch zijn het twee verschillende onderwerpen en begrippen, ieder met hun eigen dynamiek. Kort gezegd...

Open standaarden zijn publieke afspraken over de specificaties van koppelvlakken, tussen samenwerkende toepassingen, diensten, systemen en netwerken. Deze afspraken worden op verschillende manieren ontwikkeld, aangeboden en beheerd. Maar het zijn pas 'open' standaarden als ze voldoen aan een aantal definities, zie de volgende paragraaf.

Open source software is software waarvan de gebruiker (de licentienemer) de code mag inzien, gebruiken, verbeteren, aanvullen en verder verspreiden. Daartoe moet in het licentiemodel van de software het intellectueel eigendom en het (her)gebruik van de software en bijbehorende broncode (de 'kern' van de software) overeenkomstig geregeld zijn.

De ervaring leert dat een keus voor open standaarden voor veel organisaties een stap is op weg naar een omgeving waarin ook open source software een belangrijke rol speelt.

Wat zijn open standaarden?

Het is kenmerkend voor open standaarden als er geen barrières zijn aan het gebruik van de standaarden door ICT-gebruikers en ICT-aanbieders. Open standaarden staan tegenover gesloten standaarden die wel (potentiële) barrières kennen.

Een standaard is voor het forum standaardisatie volledig 'open' als:

1. de standaard is goedgekeurd en wordt gehandhaafd door een non-profit organisatie.

1. De lopende ontwikkeling gebeurt op basis van een open besluitvormingsprocedure die toegankelijk is voor alle belanghebbende partijen (consensus of meerderheidsbeschikking enz.);
2. de standaard is gepubliceerd. Het specificatiedocument van de standaard is openbaar of het is te verkrijgen tegen een nominale bijdrage. Het moet voor iedereen mogelijk zijn om de informatie te kopiëren, beschikbaar te stellen en te gebruiken om niet of tegen een nominale prijs;
3. het intellectuele eigendom, met betrekking tot mogelijke aanwezige patenten, van (delen) van de standaard onherroepelijk ter beschikking is gesteld op een 'royalty-free' basis;
4. er geen beperkingen zijn omtrent het hergebruik van de standaard.

De Nederlandse overheid heeft beleid geformuleerd ten aanzien van het gebruik van open standaarden. Comply or explain, ofwel: pas toe of leg uit. Overheidsinstellingen zijn verplicht om open standaarden toe te passen, of (in individuele gevallen) uit te leggen waarom ze dat niet doen.

Wat is open source software?

Open source software is software met twee kenmerken:

- De broncode van de software is vrij beschikbaar.
- In het licentiemodel is het intellectueel eigendom, het (her)gebruik van de software en bijbehorende broncode dusdanig geregeld dat de licentienemer de broncode mag inzien, gebruiken, verbeteren, aanvullen en distribueren.

Een open source licentie dwingt af dat de broncode van het product, en soms ook de aanpassingen daarop, vrij beschikbaar is. De Open Source Initiative stelt de voorwaarden op waaraan een licentie aan moet voldoen. De software die onder die licentie wordt vrijgegeven, mag open source heten.

¹ Bron: www.noiv.nl

De vrijheid om de software aan te passen leidt ertoe dat belanghebbenden gezamenlijk werken om de software te verbeteren of uit te breiden. Zonder dat deze samenwerking de eigendomskwesaties in de weg zit. Deze nieuwe vorm van samenwerking, waarbij personen uit verschillende organisaties, landen of op persoonlijke titel gezamenlijk de software verder ontwikkelen (open source communities), heet de open source ontwikkelmethode. Vaak wordt gezegd dat open source software gratis is. Die constatering is deels juist, want voor de licenties van open source software betaal je niet. Voor de rest (ondersteuning, onderhoud, opleiding/training, maatwerk, etcetera) gelden over het algemeen wél marktconforme bedragen. De Nederlandse overheid heeft beleid geformuleerd ten aanzien van het gebruik van open standaarden. Bij gelijke geschiktheid (van open source software en closed source software) moet voor open source software worden gekozen.

Is OSOSS overheidsbreed?

Jazeker, OSOSS beleid geldt voor alle overheden van gemeenten tot aan ministeries en uitvoeringsinstanties. Daartoe is een actieplan opgesteld voor alle overheden. Daarbij gaat het met name om:

- Het vergroten van de interoperabiliteit tussen en met de verschillende bouwstenen voor een dienstverlening van de elektronische overheid. En het gebruik van open standaarden invoeren met een versnelling;
- Het verminderen van de afhankelijkheid van leveranciers bij het gebruik van ICT door versnelde inzet van open standaarden en open source software;
- Het bevorderen van een gelijk speelveld op de softwaremarkt en het bevorderen van de innovatie en de economie door het gebruik van open source software krachtig te stimuleren. Bij opdrachten de voorkeur geven aan open source software bij gelijke geschiktheid.

OSOSS en het Ministerie van EL&I

Binnen EL&I wordt al veel gedaan op het vlak van OSOSS. Open standaarden worden al geïmplementeerd bij koppelingen met andere organisaties. Denk hierbij aan open standaard berichtuitwisseling bij e-facturatie maar ook aan het toepassen van digikoppeling (overheid-overheid berichtuitwisseling) dat gebaseerd is op open standaarden.

Ook op het vlak van Open Source Software (OSS) is EL&I actief. Bijvoorbeeld in de kantoorautomatisering waar gebruikers, misschien zonder het te weten, dagelijks gebruik maken van OSS producten. Denk aan PDF Creator. In de nieuwe kantooromgeving wordt de keuze voor OSS verder doorgevoerd. Je kunt dan naast de bestaande toepassingen kiezen voor Draw van OpenOffice en FireFox, twee bekende OSS applicaties.

De overgang naar het gebruik van OSS vereist echter wel de nodige coördinatie en besturing. Er zijn vele OSS producten en het ene is beter geschikt voor de complexe automatiseringsomgeving van EL&I dan het andere. Vandaar dat Dienst Organisatie Bedrijfsvoering (DOB) en DICTU gezamenlijk werken aan OSS beleid dat past binnen de EL&I automatisering.

Werkwijze Open Source Selectie

Binnen EL&I wordt bij selectie van software gewerkt met een Applicatie Portfolio Management (APM) toets. Deze kent twee varianten:

- Selectietraject
- Aanbestedingstraject

Binnen een selectietraject wordt intern gezocht naar een oplossingsrichting. Er wordt hierbij een afweging gemaakt tussen hergebruik, eBS, maatwerk, OSS en het aanschaffen van een standaardpakket. Hierbij wordt de geschiktheid van een oplossing getoetst zoals hieronder beschreven. Bij een aanbestedingstraject wordt de leverancier gevraagd om

op basis van een functionele vraag een oplossingsrichting uit te werken. De leverancier krijgt hierbij de mogelijkheid om zelf een combinatie van producten te kiezen waarbij ook OSS toegepast mag worden (mits dit past binnen de beheerstrategie van DICTU).

Bij beide varianten speelt het toetsen op gelijke geschiktheid een belangrijke rol. Wie de toetsing uitvoert is echter verschillend. Toetsing van de volwassenheid (van leveranciers en producten) vindt in beide varianten plaats.

Gelijke geschiktheid, hoe bepalen we dat?

De richtlijn luidt: bij gelijke geschiktheid verdient Open Source Software de voorkeur. Maar hoe kunnen we gelijke geschiktheid op de juiste manier bepalen.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn drie kwantitatieve toetsen ontwikkeld:

- Quint 2 softwarekwaliteit, toetsing waarbij op basis van niet functionele kwaliteitseisen applicaties met elkaar kunnen worden vergeleken;
- Software volwassenheid, toetsing van de volwassenheid van leveranciers, de community en het eindproduct;
- Kostenmodel, vergelijking van producten op basis van het DICTU tarievenmodel.
- Licentiestructuur

Bij een marktonderzoek voor een product worden alle vier de toetsen uitgevoerd, bij functioneel aanbesteden alleen de volwassenheidstoets.

Relevante Links

- <http://noiv.nl> (programmabureau voor OSOSS)
- <http://www.opensource.org> (internationale site over Open Source Software)
- <http://www.forumstandaardisatie.nl> (informatie over open standaarden binnen de Nederlandse Overheid)
- <http://dbro425s.dbr.agro.nl:8888/apmtoets> (webapplicatie toetsing gelijke geschiktheid obv EL&I model)
- <http://sourceforge.net> (register van open source producten)
- <http://freshmeat.net> (register van open source producten met name voor Mac OS en Linux)
- <http://opensourcecx.info> (lijst van open source producten ingedeeld naar diverse categorieën)
- <http://www.osalt.com> (vergelijken van gesloten software producten met open source alternatieven).

Wat biedt DICTU A&S?

Wij kunnen je helpen met:

- Begeleiding bij het toetsen van Open Source Software producten.
- Uitwerken van richtlijnen op het vlak van Open Standaarden en Open Source Software.
- Begeleiding en advies bij de keuze en implementatie van Open Standaarden en Open Source Software producten.
- Ondersteuning bij functioneel aanbesteden en Open Standaarden en Open Source Software.

Wie zijn vanuit A&S betrokken?

Binnen DICTU zijn de volgende collega's betrokken bij Open Standaarden en Open Source Software:

- Henk Romein (A&S)
- Bert Dingemans (A&S)
- Marcel van Nunen (A&S)